

Konsensuse leidmine vabatahtlike päästekomandode
rahastamiskriteeriumites: kokkuvõte

Jane Ester
Maris Vainre

2019

Siinse töö eesmärk oli panustada vabatahtlike päästekomandode (VPK) rahastamise selgemaks ja läbipaistvamaks muutmisesse, mis omakorda peaks vähendama poolte ebaõiglustunnet, vaidlusi ning asjaajamiskulu komandode iga-aastaste rahastamisotsustega seondult.

Töö oodatavateks tulemusteks oli:

- Sõnastada vabatahtlike päästekomandode rahastamise aluseks olevatest kriteeriumid.
- Saavutada esmane kokkulepe Päästeameti, vabatahtlike päästjate esindajate ja teiste olulisemate osapoolte vahel rahastamiskriteeriumite ja nende kaalude osas.

I ETAPP

Eesmärk: esimeseks töötoaks valmistumine

Koostöös Päästeametiga lõime kolm kriteeriumite valdkonda, mis omakorda jagunesid alakriteeriumiteks. Sisend kriteeriumite sõnastamiseks ja kategoriseerimiseks saadi Päästeameti poolt vabatahtlike päästjate regionaalsetel seminaridel eelnevalt läbiviidud töötubadest ning mõttekorjest.

	Keskkond (looduslik, tehislik ja sotsiaalne) <ul style="list-style-type: none">•Kaugust lähimast riiklikust komandost, sh eraldiseisva hoone vajadus•Piirkondlikud eripärad (nt väikesaar, soo, rannaala)•Tehiskeskkonnaga seotud riskid, nt tehased ja tootmishooned, riikliku tähtsusega hooned/rajatised (nt haigla, valitsusasutused)•Inimeste käitumise, liikuvuse, paiknemisega seotud riskid, sh püsielanike arv, suursündmused
	Ennetustegevus ja nõustamine <ul style="list-style-type: none">•Teabeüritused (koolitused, noorteringid, infopäevad, laagrid, jms)•Nõustamine ja/või konsultatsioon (nt eluruumi valdaja nõustamine);•Otsesed ennetustegevused, sh korstnapühkimine, liuväljade rajamine
	Valmisolek ja päästetöö <ul style="list-style-type: none">•Kokkuleppeline reageerimisaeg•Päästetöövõimekuseks vajaliku inimressurssi olemasolu, mis hõlmas alakriteeriumitena omakorda juhtimisvõimekust, kvalifikatsiooni, meeskonna suurust;•Päästetöövõimekuseks vajaliku tehnika olemasolu, sh paakauto, tulekustutusauto, Konteinerveok, eritehnika (nt ATV, veesõiduk) jne;•Kerksuskeskuse olemasolu

Detailsemat ülevaadet sõnastatud üld- ja alakriteeriumistes vaata Lisast 1.

II ETAPP: Esimene töötuba (28.03.2019)

Kriteeriumite osas konsensuse loomine

Eesmärgid

1. Otsustada, millised etteantud kriteeriumitest peaksid olema komandode rahastamise aluseks.
2. Täpsustada etteantud üld- ja alakriteeriumite ning nende mõõdikute sõnastust.
3. Pakkuda vajadusel täiendavaid kriteeriume, mis etteantud nimekirjast puudusid.

Mis me tegime?

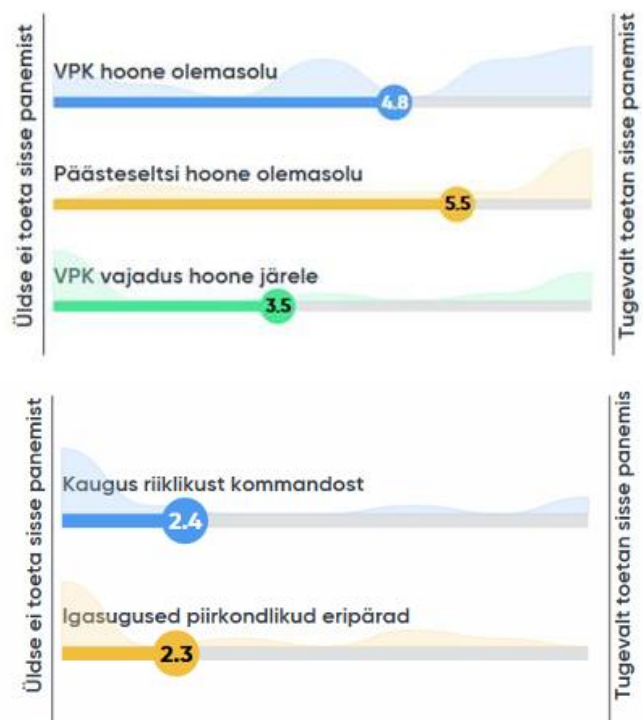
1. Jaotasime osalejad kolme töögruppi
2. Palusime osalejatel sõnastada üld- ja alakriteeriumid ja otsustada, millised kriteeriumid peaksid olema nimekirjas ja millised välja jätta. Osalejad said aluseks I etapis koostatud nimekirjad ja pidid oma valikuid teistele põhjendama.
3. Palusime osalejatel esitada argumente kriteeriumite sisse- või välja jätmise poolt ning kaasata arutellu kõik töögrupis osalejad.
4. Andsime igale töötoas osaleja võimaluse hääletada iga kriteeriumi poolt või vastu, kasutades selleks 7-pallilist skaalat.

Töötoa tulemus

Keskkond

Enamik keskkonnaga seotud teguritest otsustati välja hääletada (nt kaugus riiklikust komandost ja piirkondlikud eripärad, tehiskeskkonnaga ja inimeste käitumise, paiknemise või liikumisega seotud riskid). Sisse jäi vaid **VPK hoone olemasolu**. Arutelu käigus täpsustati kriteeriumit ning laiendati VPK pealt päästeseltsile.

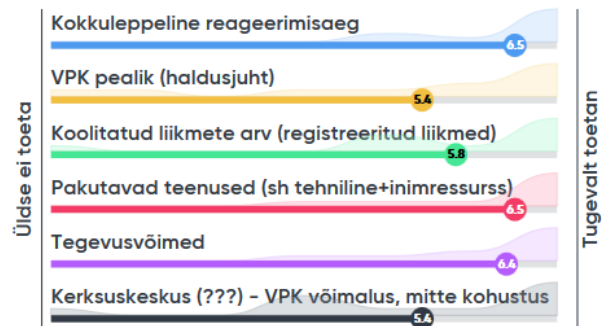
Arutelu käigus lisandus eraldi veel ka **vajaduse aspekt**, s.t et Päästeamet peaks mh hindama VPK vajadust eraldiseisva hoone järele. Eesmärk on vältida olukorda, kus Päästeamet rahastab VPK hoonet, samas kui nt lähedalasuva kutselise komando hoones võiks tegutseda VPK või selts.

Valmisolek ja päästetöö

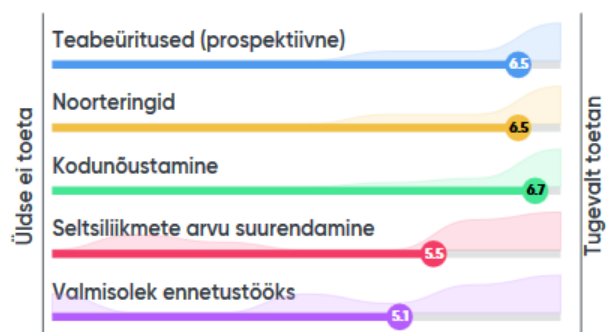
Valmisoleku ja päästetööde kategoorias ühtegi kriteeriumi otseselt välja ei hääletatud, pigem sõnastati kriteeriumeid ümber ja muudeti üldistuse taset. Nii hääletati sisse **kokkuleppeline reageerimisaeg**.

Inim- ja tehnilise ressursiga seonduvad kriteeriumid üldistati ja koondati „**pakutavateks teenusteks**“. Viimase puhul pakuti ka alternatiivse sõnastusena „**tegevusvõimed**“. **Kerksuskeskus** jäi hääletuse tulemusel sisse, eeldusel, et see jääb VPK-dele võimaluseks, mitte ei muutu kohustuseks. Eraldi nähti vajadust hinnata kriteeriumina eelarvekalkulaatoris seda, kas **VPK-l on pealik ehk haldusjuht**. Viimase osas olid positiivsed ka hääletuse tulemused.

Ennetustegevus

Ennetustegevuse ja nõustamise valdkonnas samuti ühtegi üldkriteeriumi välja ei hääletatud. Olulise kriteeriumina jäid sisse **teabeüritused**. Teabeüritustest eraldi otsustati käsitleda ja hinnata **noorteringide juhendamist**. Kriteerium, mis puudutab nõustamist ja konsultatsiooni otsustati sõnastada detailsemalt „**kodunõustamise**“. Täiendavalt nähti vajadust lisada kriteeriumina „**seltsi liikmete arvu suurendamine**“, et kasvatada järelkasvu ja hoida VPK-d elujõulise. Lisaks sai vastava ettepaneku ja hääletuse tulemusel rahastamiskriteeriumite nimekirja ka „**valmisolek ennetustööks**“. Viimase eesmärk oli eraldi tähelepanu juhtida, et ennetustööks valmisoleku saavutamine ja tagamine nõuab samuti ressursse (s.h materjale, vahendeid, vastavat riistust, inimeste arendamist jne).

Etapp III

Eesmärk: esimese töötoa tulemuste kokkuvõtmine ja teiseks töötoaks valmistumine

Pärast esimest töötuba vaadati tulemus koostöös Päästeametiga üle ning tehti mõningad sisulised täiendused, võttes aluseks töötoa arutelu ja hääletuse tulemused. Selle tulemusel otsustati luua **järgmised valdkonnad**:

1. Töökeskkond ja administreerimine,
2. Valmisoleku tagamine;
3. Tegevuspõhised kulud.

Valdkonnad jagunesid omakorda järgmisteks üld- ja alakriteeriumiteks:

Töökeskkond ja administreerimine

- **Administreerimine ja juhtimine** – antud kriteeriumi alla (kulukomponendina) paigutuvad ka esimeses seminaris tõstatatud teemad, nt võimalust luua VPK juhile motivatsioonipakett, samuti viia ellu uute liikmete värbamisega seotud tegevusi.
- Päästeseltsi **vajadus eraldiseisva hoone järele** – aluseks sai võetud sõnastus, mis võimaldab Päästeametil hinnata VPK vajadust eraldiseisva hoone/ruumide järele. NB! Antud kriteerium ei tähenda, et kui vajadus hinnatakse madalaks, siis Päästeamet VPK-d muude kriteeriumide alusel ei toeta või et sooviks VPK sulgemist. Antud kriteeriumi alakriteeriumiteks otsustati pakkuda:
 - ♦ Madal
 - ♦ Keskmine
 - ♦ Kõrge

Valmisoleku tagamine

Valmisoleku tagamine keskendub sellele, et VPK-des oleks strateegiliselt (koostöös Päästeametiga) arendatud välja minimaalne vajalik valmisolek viia läbi mingeid tegevusi või reageerida teatud tüüpi sündmustele. Valmisolekut kategooria hõlmab **järgmisi kriteeriume**:

- Kokkuleppeline reageerimisaeg, mille alakriteeriumiteks on:
 - ♦ 5
 - ♦ 10
 - ♦ 15 minutit
- Inimeste valmisolek pääste- ja ennetustöökis sai taas detailsemalt kriteeriumina sisse arvatud, kuivõrd „pakatavate teenuste“ või „tegevusvõimete“ hindamine eeldab nende detailsemat (komponentide) kirjeldamist. Lisaks eelnevale kajastub siin ka esimese seminari töö tulemusel tõusetunud „valmisolek ennetustöökis“. Antud kriteeriumi alakriteeriumiteks on vastavalt:
 - ♦ Madal reageerimise valmidusaste
 - ♦ Kõrge reageerimise valmidusaste
- Tehnika valmidus – sarnaselt eelnevalt on ka antud kriteerium seotud esimeses seminaris kirjeldatud „pakatavate teenuste/tegevusvõimete“ kriteeriumiga, kuivõrd spetsiifilise tehnika olemasolu on üks osa, mida määrab pakutava teenuse/tegevusvõime. Ühtlasi oldi nõus, et vastava nimekirja, mis näitab, millise tehnilise baasiga üks või teine tase seotud on, koostab Päästeamet. Alakriteeriumid jagunesid siin vastavalt tegevuste spetsiifikale ja valmisoleku tasemele:
 - ♦ Ennetustöö (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ♦ Tulekustutustöö (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ♦ Liiklusõnnetus (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ♦ Veepääste (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ♦ Suitsusukeldumine (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ♦ Naftareostuse likvideerimine (minimaalne või riiklikule komandole vastav)

- Varustuse valmidus – sarnaselt eelnevale kriteeriumile on see sisuliselt üks „pakutava teenuse/tegevusvõime“ alakomponentidest. Alakriteeriumid jagunesid samuti sarnase loogika alusel vastavalt tegevuse spetsiifikale ja valmisoleku tasemele:
 - ◆ Ennetustöö (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ◆ Tulekustutustöö (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ◆ Liiklusõnnetus (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ◆ Veepääste (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ◆ Suitsusukeldumine (minimaalne või riiklikule komandole vastav)
 - ◆ Naftareostuse likvideerimine (minimaalne või riiklikule komandole vastav)

Tegevuspõhised kulud

Tegevuspõhiste kulude eesmärk on võtta VPK-de rahastamisel arvesse reaalseid sündmustega ja väljasõitudega seotud kulusid. Siia alla kuuluvad kriteeriumitena:

- ◆ Teabeüritused (koolitused, infopäevad, laagrid, liuväljade rajamine);
- ◆ Noorteringid
- ◆ Kodunõustamine
- ◆ Päästetööga seonduvad kütusekulud

Teiseks töötoaks sõnastatud rahastamiskriteeriumid on leitavad Lisast 2.

IV ETAPP: Teine töötuba (12.04.2019)

Kriteeriumite lõplik valik ja nende osakaalud

Eesmärk

Töötoa eesmärk oli teha lõplik otsus kriteeriumite nimekirja osas, mis rahastamise aluseks võetakse ja seejärel otsustada, millised on kriteeriumite, s.h alakriteeriumite osakaalud.

Mis me tegime?

- Tutvustasime esimese töötoa tulemust ja arutasime tulemuse üle
- Hääletasime, kas uued kriteeriumid ja nende alakriteeriumid on sobivad.
- Kriteeriumid, mis said 5 vastuhäält või enam, arutleti laias ringis uuesti läbi. Vaid üks kriteerium sai piisavalt vastuhääli: kokkuleppeline reageerimisaeg, kus otsustati järgmiste kategooriate kasuks: 2, 5, 10, 15 minutit
- Seejärel otsustasime üld- ja alakriteeriumite osakaalude üle raha jagamise meetodil. Iga osaleja sai 100 eurot, mille ta pidi ära jagama 1) üldkriteeriumite vahel ning seejärel 2) iga üldkriteeriumi alakriteeriumi vahel

Töötoa tulemusena sõnastatud kriteeriumid ja nende kaalud on leitavad Lisast 3.

Kitsendused ja soovitusel

- Tulemusi ei tohiks teisendada mehhaaniliselt osakaaludeks vaid tuleks käsitleda VPKde arvumise avaldusena. On oluline märkida, et hääletus toimus vaid kategooriate ja nende alakategooriate lõikes ilma, et oleks täpselt arutatud, mida need alakategooriad sisaldavad. Nii oli hääletus vaid osaliselt informeeritud.
- Kuigi enamik alakategooriaid said osakaalude hääletusvoorus loogilise kaalujaotuse (st mida ressursimahukam tegevus, seda suurem rahastus), esines ka üks erand: kokkuleppelise reageerimisaja puhul hinnati 10- minutilist reageerimist kõrgemaks kui 5-minutilist reageerimist. See võib olla aga juhuslik ja tahtmatu kõrvalekalle.
- Päästeametil on mõistlik osakaalude määramisel arvestada muuhulgas sellega, kas tegevust soovitakse pigem soodustada või pärssida ja milliseid kriteeriumeid ja alakriteeriumeid soovitakse rohkem või vähem väärtustada.
- Samuti on Päästeametil võimalik osakaalude abil suunata VPKsid kulutõhusamate vahendite kasutamisele. Selleks on vaja välja arvutada optimaalne kuluühik.
- Tükihinnastamise puhul mõelda, kas ja milline peaks olema kululagi, s.t et mõnel juhul võib olla mõistlikum hinnastada vahemikud (sealjuures võtta aluseks tükihind)
- Oluline on ka kokku leppida eeldustes, mis kriteeriumite täitmiseks vajalikud on – st kuidas me teame, kas kriteerium on täidetud.
- Päästeametil peab olema ka mehhanism, mille abil hinnata VPK-de vajadusi teatud toetuste järele (nt vajadus iseseisva hoone järele).
- Lisaks oleks Päästeametil mõistlik kirjutada kriteeriumitesse sisse teatav paindlikkus, mis lubaks ühte tegevust teistega asendada. Näiteks, kui liuvälja ei olnud võimalik luua, siis saab VPK selle tegevuse asendada mõne muu (ennetus-)tegevusega.

Järgmised sammud

Praxis tutvustab projekti tulemusi Päästeameti juhtkonnale mai lõpus.